

AVUSTRALYALI GAZETECİ ERNEST RICHARD PEACOCK'UN MUSTAFA KEMAL PAŞA'YLA ÇANAKKALE SAVAŞI ÜZERİNE RÖPORTAJI*

AUSTRALIAN JOURNALIST ERNEST RICHARD PEACOCK'S INTERVIEW WITH MUSTAFA KEMAL PASHA ON THE GALLIPOLI WAR

Türkan BAŞYİĞİT**, Orhan ÖZCAN***

Geliş Tarihi/Received:23.06.2022

Kabul Tarihi/Accepted:17.11.2022

BAŞYİĞİT, Türkan-ÖZCAN, Orhan, (2023), "Avustralyalı Gazeteci Ernest Richard Peacock'un Mustafa Kemal Paşa'yla Çanakkale Savaşı Üzerine Röportajı", Belgi Dergisi, S.25, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2023/1, ss. 1-18.

Öz

Avustralya'da yayınlanan "Herald" ve Sydney "Sun" gazeteleri adına, Avustralyalı gazeteci Ernest Richard Peacock ve beraberinde Avustralya, Yeni Zelanda, Büyük Britanya askerlerinden oluşan askerî heyet, gezi/gözlem ve incelemelerde bulunmak amacıyla 1918 yılının sonunda Gelibolu Yarımadasını ve İstanbul'u ziyaret etmişlerdir. Gazeteci E.R. Peacock, savaş sonrası Çanakkale Savaş alanıyla ilgili gezi gözlemlerini ve Anafartalar kahramanı Mustafa Kemal Paşa'yla Çanakkale Savaşı hakkında mülakatını Herald Gazetesi'nde 27 Aralık 1918'de haber yapmıştır. E.R. Peacock'a dayandırılarak verilen haber, 27 Aralık 1918-28 Mart 1919 tarihleri arasında diğer Avustralya gazetelerinde de yayınlanmıştır. Haber ve röportaj ilk olarak 27 Aralık 1918-27 Ocak 1919 tarihleri arasında yayınlanmasıyla birlikte E.R Peacock tarafından röportaj, detaylı biçimde Herald Gazetesinde 27 Şubat 1919'da tekrar yayınlanmıştır. Herald Gazetesinde 27 Şubat 1919'da röportaj özelinde yayınlanan haber, 28 Mart 1919'da Fremantle Times gazetesinde aynen yayınlanarak röportajla ilgili basında yer alan son haber olmuştur.

Çalışmanın amacı, Avustralya basınında ilk kez "Mustafa Kemal Paşa" ismiyle yer alan röportajın değerlendirilmesi ve Çanakkale Savaşı hakkındaki mülakatın bizzat savaşın seyrine etkide bulunan Mustafa Kemal Paşa'nın ifadelerine yer vermesidir. Araştırmada Avustralya'nın basın arşivi kronolojik olarak taranmış, yerli ve yabancı kaynaklar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bilgiler bağlamında değerlendirildiğinde Avustralyalı gazeteci E.R. Peacock, M. Kemal Paşa'nın İstanbul'da görüştüğü ilk gazeteci ve ilk yabancı gazeteci olma niteliği taşımasının yanı sıra M. Kemal Paşa ismi ilk defa Avustralya basınında yer almıştır. Avustralyalı gazeteci E.R. Peacock'un Mustafa Kemal Paşa'yla yaptığı röportajı Herald ve Sydney "Sun" gazeteleri adına yapmış olması nedeniyle de Birinci Dünya Savaşı sonrası Mustafa Kemal isminin geçtiği ilk yabancı gazete de Avustralya'da yayınlanan Herald Gazetesi olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale Savaşı, Mustafa Kemal (Atatürk), E. Richard Peacock, Herald ve Sydney "Sun" Gazeteleri.

*Yazarlar bu çalışmaya eşit oranda katkı yapmışlardır.

**Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Sağlık Teknoloji Üniversitesi, turkanbasyigit@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-3279-7715>).

***Dr. Öğretim Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi Balıkesir Astsubay Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Beşerî Bilimler Bölümü, dorukefeorhan@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-0398-7184>).

Abstract

On behalf of the "Herald" and Sydney "Sun" newspapers published in Australia, the Australian journalist Ernest Richard Peacock and a military delegation consisting of Australian, New Zealand, and Great Britain soldiers visited the Gallipoli Peninsula and Istanbul at the end of 1918 to make trips/observations and investigations. Journalist E.R. Peacock reported on his post-war travel observations about the Gallipoli Battlefield and his interview with Anafartalar hero Mustafa Kemal Pasha about the Gallipoli War on 27 December 1918 in the Herald Newspaper. The news based on Peacock was also published in other Australian newspapers between 27 December 1918 and 28 March 1919. The news and interview were first published between December 27, 1918, and January 27, 1919, and the interview by E.R. Peacock was republished in detail in the Herald Gazette on February 27, 1919. The news, which was published in the Herald Newspaper on February 27, 1919, as an interview, was published exactly in the Fremantle Times newspaper on March 28, 1919, and became the last news in the press about the interview.

The study aims to evaluate the interview with the name "Mustafa Kemal Pasha" for the first time in the Australian press and to include the statements of Mustafa Kemal Pasha, who personally influenced the course of the war, in the interview about the Gallipoli War. In the research, the press archive of Australia was scanned chronologically, and domestic and foreign sources were analyzed comparatively. When evaluated in the context of the information obtained, Australian journalist E.R. Peacock is also the first journalist and the first foreign journalist with whom M. Kemal Pasha met in Istanbul. Since Peacock made an interview with Mustafa Kemal Pasha on behalf of the Herald and Sydney "Sun" newspapers, the first foreign newspaper in which the name Mustafa Kemal was mentioned after the First World War was the Herald Newspaper published in Australia.

Keywords: *Battle of Gallipoli, Mustafa Kemal Pasha (Atatürk), Journalist Mr. E.R. Peacock, Herald and Sydney "Sun" Newspapers, Interview.*

GİRİŞ

1918 yılının son aylarına doğru Avustralyalı gazeteci *Ernest Richard Peacock*¹ ve Avustralya, Yeni Zelanda, Büyük Britanya askerlerinden oluşan bir heyet işgal günlerinde Osmanlı topraklarına gezi/gözlem, inceleme yapmak maksadıyla Avustralya donanmasına ait *Warego* isimli gemiyle ziyaret etmiştir. Heyet, ilk olarak Gelibolu Yarımadası'nda bulunan savaş alanında incelemelerde bulunmuş ve müteakibinde heyetin İstanbul'a ulaşması üzerine gazeteci E.R. Peacock, Çanakkale Savaşı'nda *Anafartalar kumandanı ve kahramanı* olarak bilinen Türk General Mustafa Kemal Paşa'yla görüşmüştür.² Askerî heyetle birlikte hareket eden ve *Herald*³ ve *Sydney "Sun"* gazeteleri adına görev alan gazeteci E.R. Peacock, Mustafa Kemal Paşa'yla gerçekleştirdiği röportajı Avustralya'da yayımlanan prestijli gazetelerden *Herald* ve *Sydney "Sun"* gazetelerine göndermiştir. 26 Aralık 1918'de *Herald* Gazetesi'nde ilk kez yayınlanan röportaj, 27 Şubat 1919 tarihine kadar Avustralya basınında yer alan diğer önemli gazetelerde de yayınlanmıştır.⁴ Çalışma, Mustafa Kemal Paşa ve Avustralya'da yayın yapan *Herald* ve *Sydney "Sun"* gazeteleri adına görev alan Avustralyalı gazeteci Ernest Richard Peacock arasında Çanakkale Savaşı üzerine mülakatı incelemektedir.

Mustafa Kemal Paşa-E.R. Peacock görüşmesi pek çok ilkleri barındırmaktadır. Çalışma, yirminci yüzyılın ilk yarısını olağanüstü kişiliğiyle etkilemiş meclis kararıyla modern dünyada "mareşal" ve İslam geleneğinde "gazi" unvanını almış büyük asker ve Türk milletini modern milletler seviyesine çıkarmak için cumhuriyeti ilân ederek önemli inkılâp ve reformlarda bulunmuş yirminci yüzyılda hem askerî hem de politik alanda başarı göstermiş büyük devlet adamı Mustafa Kemal Paşa'nın,⁵ Çanakkale Savaşı hakkında yabancı bir gazete/gazeteciye ilk kez mülakat vermesi niteliğiyle önem arz etmekle birlikte Avustralya basınında Mustafa Kemal Paşa'yla yapılan ilk röportaj olması bakımından da önemlidir. Çalışma, Avustralya basınında yer bulan mülakatın yayınlandığı gazeteleri kronolojik olarak takip ederken röportajın içeriği ve konu kapsamını karşılaştırmalı biçimde incelemiştir. Mülakatta, Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale Savaşı hakkında verdiği bilgiler Türk ve dünya askerî tarihi açısından önem arz etmekle birlikte asker ve devlet adamı kişiliğiyle bir dünya lideri olması⁶ çalışmanın önemine işaret etmektedir. Diğer yandan Osmanlı Devleti'nin

1 *Ernest Richard Peacock*, 1857'de doğmuş ve 3 Eylül 1932'de Avustralya'nın Hawthorn şehrinde 75 yaşında ölmüştür. Melbourne'de Peacock Bros. Ltd. matbaa ve kırtasiye şirketinin kurucusudur. Avustralya'nın Melbourne şehrinde yayınlanan *Herald* Gazetesi'nde başyazarlık yapmış, 1924'den itibaren Avustralya'nın Çekoslovakya'da fahri konsolosu olmuştur. "Mr. E. R. Peacock", *Daily Advertiser*, 7 Eylül 1932, s.5.

2 İlber Ortaylı (2018), *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, Türkiye Tarih Dizisi:8, Kronik Kitap:42, İstanbul, s.110-121; Andrew Mango (1999), *Atatürk*, Çev.: Füsün Doruker, Yeni Binyıl Sabah Kitapları, s.154-156; Afet İnan (1998), *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*, Cumhuriyet Yay., s.18-19.

3 *The Herald* Gazetesi, 3 Ocak 1840'dan 5 Ekim 1990'a kadar Avustralya'nın Melbourne kentinde yayınlanan ve sonrasında *Sun News Pictory* ile birleşerek *Herald-Sun* ismini alan gazetedir. Yayınlandığı 1840'lardan itibaren Avustralya'nın en büyük tiraja sahip ve prestijli gazetelerinden biri olmuştur. *Herald* gazetesi, *Sun News* gazetesiyle birleşene kadar *Herald* ismiyle 1954 yılına kadar yayınlanmıştır. "About Us", <https://www.heraldsun.com.au/help/about/> (Erişim Tarihi:15.11.2021); "National Library of Australia", <https://www.nla.gov.au/content/press-timeline-1802-1850> (Erişim Tarihi: 15.11.2021).

4 *Herald*, 27 Aralık 1918, s.1; *Sydney "Sun"*, 28 Aralık 1918, s.1; *Ballarat Star*, 28 Aralık 1918, s.1; *Geelong Advertiser*, 28 Aralık 1918, s.4; *Maryborough Chronicle*, *Wide Bay, Burnett Advertiser*, 1 Ocak 1919, s.3; *Sunday Times*, 12 Ocak 1919, s.9; *Herald*, 27 Şubat 1919, s.8; *Fremantle Times*, 28 Mart 1919, s.6.

5 Lord Kinross (1994), *Atatürk: Bir Milletten Yeniden Doğuşu*, Türkçesi: Necdet Sander, Altın Kitaplar, s.11; Ortaylı, *a.g.e.*, s.10-12.

6 1978'de gerçekleşen yirminci olağan toplantısında Atatürk'ün doğumunun 100. yılı olan 1981'de Atatürk anma ve yıldönümü kapsamında Atatürk yılı olması kararı alınmıştır. UNESCO, Atatürk, uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, UNESCO'nun yetki alanlarında yenilikler gerçekleştirmiş bir inkılâpçı, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaşan ilk önderlerden biri, insan haklarına saygılı, insanları ortak anlayışa ve devletleri dünya barışına teşvik eden, bütün yaşamı boyunca insanlar arasında renk, dil, ırk ayrımı gözetmeyen,

işgal günlerinde Büyük Britanya, Avustralya ve Yeni Zelandalı askerlerden oluşan heyetin Gelibolu yarımadası ve İstanbul'u ziyaret etmesi göz önüne alındığında bahsi geçen devletlerin tarihi açısından da önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Çalışmanın Atatürk kronolojisinde eksik olan sayfasının tamamlanması bakımından önemli olduğu ve konuyla ilgili yeni çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma, kaynak taraması, sınıflandırma, çözümlene, tenkit ve sentez sırası izlenerek oluşturulmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı ve özel de Çanakkale Savaşı üzerine literatürde konuyla alakalı yer alan makale, anı ve diğer akademik yayınlardan faydalanılmasının yanı sıra Avustralya basın arşivi kayıtlarına yer verilmiştir. Bilhassa Atatürk'ün Çanakkale Savaşı esnasında yazdığı notlara ve savaş sonrası Atatürk ile yapılmış görüşmelere yer verilerek çalışma çerçevesinde karşılaştırma yapılmış, bazı tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Gazeteci E.R. Peacock-Mustafa Kemal Paşa görüşmesinden bahseden tek çalışma ise Alper Karaşin'in *Mustafa Kemal'in Pera Palas'ta General William Birdwood ve General Charles Harrington ile Görüşmesi Üzerine* adlı makalesidir.⁷ Karaşin'in çalışmasında Mustafa Kemal Paşa ve General W. Birdwood görüşmesinin gerçekte olup/olmadığı hakkında şüpheler dile getirilirken Mustafa Kemal Paşa-gazeteci E.R. Peacock görüşmesine değinmiştir.⁸ Ancak bu çalışma özel de General W. Birdwood-Mustafa Kemal Paşa görüşmesinin gerçekleşmediği üzerine bir araştırma sunmakla birlikte Mustafa Kemal Paşa-E.R. Peacock görüşmesi, iddianın desteklenmesi bağlamında bir delil olarak ele alınması nedeniyle oldukça yüzeysel kalmıştır.

Çalışma, üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale Muharebeleri hakkında asker kişiler ve yerli/yabancı gazetecilerle görüşmeleri incelenmiştir. İlgili bölümde bilhassa Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a geldiği 13 Kasım 1918 ve haberin yayınlandığı 27 Aralık 1918 tarihleri dikkate alınarak bazı tespitlerde bulunulmuştur. İkinci başlık altında ise gazeteci E.R. Peacock ve Mustafa Kemal Paşa arasında gerçekleşen mülakata yer verilmiştir. *Herald* Gazetesi, röportajı ilk defa yayınlamasını müteakip *Sydney "Sun"*, *Ballarat Star*, *Geelong Advertiser*, *Maryborough Chronicle*, *Wide Bay*, *Burnett Advertiser* gazeteleri de röportajı haber yapmışlardır. *Herald* Gazetesi, 27 Şubat 1919'da gazeteci E.R. Peacock'un kendi adını taşıyan haber başlığı altında röportajı detaylı biçimde tekrar yayınlamıştır. Bu nedenle ikinci bölüm, iki ana güzergâhta değerlendirilmiştir: ilk olarak *Herald* Gazetesi'nde röportajın ilk yayınlandığı tarih olan 27 Aralık 1918 ve 27 Ocak 1919 tarihleri arasındaki süreç olmuştur. Son olarak 27 Şubat 1919'da E.R. Peacock, röportajı yeniden *Herald* Gazetesi'nde detaylı biçimde yayınlamış ve *Fremantle* Gazetesi de 28 Mart 1919'da röportajı değişiklik yapmadan haberleştirmiştir. Böyle bir sınıflandırmaya gidilmesinin temel nedeni ise haber/röportajın, gazeteci E.R. Peacock tarafından telgrafla Avustralya'ya iletilmesine rağmen haberin bazı gazetelerde detaylandırılarak diğerlerinde ise özetlenerek haberleştirilmesinden kaynaklı farklılıklar belirlenmiştir. Çalışmanın genel sonuçlarını etkilemeye bile bu farklılıkların açıklanabilmesi için gazeteci E.R. Peacock'un 27 Şubat 1919'da röportajı yeniden haber yapması ve aktardığı bilgileri detaylandırmış olması araştırmanın anlaşılabilmesini kolaylaştırması açısından önemli olmuştur. Diğer yandan *Herald* Gazetesi, çalışmada başvuru noktası olarak ele alınmıştır. *Herald* Gazetesinin başvuru kaynağı olmasının temel

eşi olmayan devlet adamı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusudur. "Atatürk Yılı", <https://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/162> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

7 Alper Karaşin (2020), "Mustafa Kemal'in Pera Palas'ta General William Birdwood ve General Charles Harrington ile Görüşmesi Üzerine", *Tarih ve Günce*, Sayı:7, s.5-22.

8 Karaşin, a.g.e., s.15-16.

nedeni ise haber/röportajın ilk yayınlandığı gazete olmasının yanı sıra diğer Avustralya gazetelerinin Herald Gazetesi adına röportajı gerçekleştiren gazeteci E.R. Peacock'a dayandırarak haber yapmış olmalarıdır. Çalışmanın son bölümde ise röportaj ve çalışmada yararlanılan kaynaklara ilişkin karşılaştırma ve tespitlere yer verilmiştir.

A. MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN ÇANAKKALE MUHAREBELERİ ÜZERİNE GÖRÜŞMELERİ

Çanakkale Savaşı'nda Mustafa Kemal Atatürk, askerî kariyerinde önemli bir başarı elde etmiştir. M. Kemal Paşa'nın Çanakkale Savaşı'ndaki başarısı, askerî çevrede ve halk nezdinde tanınmasına neden olmuştur.⁹ M. Kemal Paşa'nın askerî kariyerindeki başarısı, savaş sonrasında yerli ve yabancı gazetecilerin dikkatini çekmiş ve bu durum M. Kemal Paşa ile mülakatlar yapılmasında etkili olmuştur. Çanakkale Savaşı üzerine M. Kemal Paşa'yla ilk mülakat, Türk gazeteci Ruşen Eşref Üneydin tarafından yapılmıştır. M. Kemal Paşa, İstanbul Akaretlerdeki evinde Çanakkale Savaşı hakkında *Ruşen Eşref Üneydin'a* bir mülakat vermiştir. Mülakat, 24 Mart 1918'de başlamıştır. İki günlük bir aradan sonra 27 Mart 1918'de devam eden görüşme 28 Mart 1918'de tamamlanmıştır.¹⁰ Ruşen Eşref Bey, yapılan mülakatın *on iki saatten az olmamak kaydıyla toplamda üç gün sürdüğünü* ifade etmiştir.¹¹ Mülakat, Ruşen Eşref Üneydin tarafından *Yeni Mecmua Gazetesi'nin Çanakkale Zaferi Özel Sayısında Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal ile Mülakat*¹² adıyla yayınlanmıştır. M. Kemal Paşa, röportajında Çanakkale Cephesi'yle ilgili önemli bilgiler verirken ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur.¹³

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından M. Kemal Paşa'nın yabancı gazetecilerle de görüşmeleri olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından M. Kemal Paşa'nın İstanbul'da görüştüğü ilk yabancı gazeteci, *Daily Mail* gazetesi muhabiri G. Ward Price olmuştur. Gazeteci G. Ward Price, İstanbul'da bulunduğu sürede dönemin önemli şahsiyetleriyle röportajlar yapmıştır.¹⁴ Cemal Güven, her ne kadar görüşmenin 14 Kasım 1918'de olduğu yönünde bir ifadeye bulunmuş olsa da bu tarihin şüpheli olabileceğini belirtir.¹⁵ Gotthart Jaeschke ise G. Ward Price ve M. Kemal Paşa görüşmesinin 24 Kasım 1918'de olduğundan bahsetmiştir.¹⁶ G. Ward Price'in Mustafa Kemal Paşa'yla görüşmesi, 14 Kasım 1918'de İstanbul Pera Palas Otel'inde gerçekleşmiş ve Refet (Bele) Bey de görüşmede hazır bulunmuştur.¹⁷ Görüşmenin içeriği hakkında farklı değerlendirmeler yapıldığı bilhassa G. Ward Price, M. Kemal Paşa'nın *Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya*

9 Ortaylı, a.g.e., ss.110, 121; Akşin, a.g.e., s.82; Mango, a.g.e., s.154-156; İnan, a.g.e., s.18-19

10 Utkan Kocatürk (2007), *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Araştırma Merkezi, s.114.

11 Ruşen Eşref Üneydin (1999), *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat*, Yeni Gün Haber Ajansı Yayın ve Habercilik, Mart, s.13.

12 Gerçek adı *Anafartalar Muhaberat'ına Ait Tarihçe* adlı günlük, M. Kemal Atatürk tarafından kendi el yazısıyla kaleme alınmış, 1934'de Türk Tarih Kurumu genel yayın yazmanı Reşid Galip'e verilmiş, TTK Başkanı Uluğ İğdemir tarafından 1937'den sonra yayınlanması istenmiştir. Atatürk'ün kendi el yazısıyla not aldığı iki defter bulunmaktadır. İlk not defteri, 2 Haziran 1915 tarihinden Conkbayırı Taarruzunun sonu olan 10 Ağustos 1915 tarihine kadar devam etmekte olup ikinci not defteri, 10 Aralık 1915'te son bulmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk (1998), *Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıralar*, Yay. Haz.: Uluğ İğdemir, Cumhuriyet Yay., s.5.

13 Kocatürk, a.g.e., s.114; Üneydin, a.g.e., s.8.

14 Cemal Güven (2012), *Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın Yabancılarla Temas ve Görüşmeleri (Asker, Siyasal Temsilci ve Gazeteciler)*, Eğitim Yayınevi, s.12-15.

15 Güven, a.g.e., s.17.

16 Güven, a.g.e., s.22.

17 Baki Öz (2000), *Atatürk'ün Anadolu'ya Gönderiliş Olayının İç Yüzü I*, Cumhuriyet Yay., s.20; Sina Akşin (2010), *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., s.156; Kocatürk, a.g.e., s.129; Güven, a.g.e., s.15-17.

Savaşı'na girmekle büyük bir hata yaptığını ve o zaman yaşanan işgallerinde bu hatanın sonuçları olduğunu ifade ettiğini aktarmıştır.¹⁸

Mustafa Kemal Paşa'nın Pera Palas Otel'i'nde kaldığı günlerde Çanakkale Savaşı'yla ilgili görüştüğü bir başka şahsiyet İngiliz General *William Riddell Birdwood* olmuştur.¹⁹ General W.R. Birdwood, Nisan-Ağustos 1915 tarihleri arasında Anzak kolordusunun komutanlığını yaptığı dönemde M. Kemal Paşa karşısında üç kez yenilmiş bir komutandır. General W.R. Birdwood, Mondros Mütarekesi sonrası İstanbul işgal komutanı olarak İstanbul'a gelmiş ve İstanbul'da Pera Palas Otel'i'nde kalmıştır. General W.R. Birdwood, aynı otelde Mustafa Kemal Paşa'nın kaldığını öğrenmesi üzerine kendisiyle görüşme talebinde bulunmuştur. 20 Kasım 1918'de Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşı Dr. Rasim Bey'inde hazır bulunduğu görüşmede General W.R. Birdwood, M. Kemal Paşa'ya "*Ekselansları, bizi nasıl yendiniz?*" sorusunu yönelmiştir. M. Kemal Paşa alçakgönüllülük göstererek, "*sizin de bizim de tarih dergilerimiz var, tarih yazar*" cevabını vermiştir. General W.R. Birdwood'un ısrarı üzerine M. Kemal Paşa kâğıt, kalem alarak kroki üzerinde iki tarafın durumunu gösteren bir çizim yapmış ve akabinde General W.R. Birdwood'a "*her şey sizin lehinizyken neden iki farklı durumda da ilerlemediklerini*" sormuştur. General W.R. Birdwood, "*askerlerinin yorulduğunu ve suyun yetişmediğini*" söylemiştir. M. Kemal Paşa, "*görüyorsunuz ki ben bir şey yapmadım önce yorgunluk sonra susuzluk ordunuzu durdurmuş*" diye ifade etmiştir. Bunun üzere İngiliz General W.R. Birdwood, M. Kemal Paşa'ya "*sizin gibi kahraman ve yüksek ahlaklı bir general görmedim*" sözlerini sarf etmiştir.²⁰

Alper Karaşın, *Mustafa Kemal'in Pera Palas'ta General William Birdwood ve General Charles Harrington ile Görüşmesi Üzerine* adlı makalesinde Mustafa Kemal Paşa-General W. Birdwood görüşmesiyle ilgili şüphelerini dile getirmiştir. Karaşın, Mustafa Kemal Paşa-General W. Birdwood arasında yapılan görüşmenin olmadığını ve görüşmenin aslında Mustafa Kemal Paşa-gazeteci E.R. Peacock arasında olduğunu iddia etmektedir. Bu olay, Mustafa Kemal Paşa-General W. Birdwood görüşmesinde Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale Muharebelerinde yaşananları anlatırken birliklerinin konumu ve harekâtın gidişatıyla ilgili hususları kâğıt üzerinde çizerek tasvir etmesidir. Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale Savaşı'yla ilgili olarak yaptığı taslak çizim üzerinde birliklerin yeri ve hareket tarzlarını gösterme hadisesinin aslında gazeteci E.R. Peacock ile yaptığı görüşmede yaşandığını ifade etmiş ve Mustafa Kemal Paşa-General W. Birdwood arasında böyle bir görüşmenin gerçekleşmediğini iddia etmiştir. Karaşın, Mustafa Kemal Paşa-gazeteci E.R. Peacock görüşmesinde hadisenin yaşanmış olmasına dikkat çekerek iddiasını desteklemektedir.²¹

Diğer yandan Mustafa Kemal Paşa'nın Çanakkale Savaşı'nda kaleme aldığı hatıralarını Uluğ İğdemir, *Anafatalar Muharebelerine Ait Hatıralar* isimli kitapta yayınlamıştır. Bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale Muharebelerinde not aldığı hatıralardan oluşan tarihçenin, 1934'de Türk Tarih Kurumu başkanlığı görevinde bulunan Uluğ İğdemir tarafından kopyaları çoğaltılmış, 1937'de Atatürk'ün talebiyle Türk Tarih Kurumu'na ait Belleten Dergisi'nde yayınlanması istenmiş ancak o günün şartlarında yayına hazırlanamamıştır.²² Bununla birlikte Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Aralık 1918'de

18 Alev Coşkun (2008), *Samsun'dan Önce Bilinmeyen 6 Ay İşgal, Hüzün, Hazırlık*, Cumhuriyet Kitapları, s.61-64; Güven, a.g.e., s.17-20.

19 Güven, a.g.e., s.21.

20 Coşkun, a.g.e., s.58-60; Güven, a.g.e., s.21.

21 Karaşın, a.g.m., s.15-16.

22 Atatürk, a.g.e., s.5.

Avustralyalı Gazeteci Ernest Richard Peacock'un Mustafa Kemal Paşa'yla Çanakkale Savaşı Üzerine Röportajı

Anafartalar Muhaberatı Tarihçesi adlı eserini, Şişli'deki evinde yazmaya başladığına dikkat çekmiştir.²³

Sadi Borak, Mustafa Kemal Paşa'nın Şişli'deki evinde yakın silah arkadaşlarıyla²⁴ pek çok görüşme yaptığını ancak yaveri Cevat Abbas (Gürer)'in, Atatürk'ün İstanbul'daki faaliyetlerinin günü gününe tespit edilemediğinden bahseder. Sadi Borak, *Mustafa Kemal Paşa'nın Şişli'deki evinden 16 Mayıs 1919'da ülkenin istiklâli için ayrıldığı tarihe kadar kimlerle neler görüştüğü kesin olarak bilinmiyor*²⁵ ifadesine yer vermiş ve Alemdar Gazetesi yazarlarından gazeteci Refi Cevat (Ulunay) ile 4 Şubat 1919 tarihinde yapılan görüşmenin, Şişli'deki evde yapılan ilk gazeteci mülakatı olduğundan bahsetmiştir.²⁶

B.AVUSTRALYALI GAZETECİ E.R. PEACOCK VE ASKERÎ HEYET'İN GELİBOLU, İSTANBUL ZİYARETİ

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Osmanlı Devleti-Müttefik devletler arasında Mondros Mütarekesinin imzalanması üzerine Büyük Britanya, Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinden oluşan askerî heyet ve bir gazeteci, Gelibolu Yarımadası'na ve İstanbul'a gezi, gözlem ve röportaj içeren bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Avustralya'ya ait Warego isimli geminin Kaptanı Jepson rehberliğinde gazeteci Ernest Richard Peacock, Büyük Britanya, Avustralya ve Yeni Zelanda askerlerinin yer aldığı askerî heyet, Müttefik devletlerin *Gelibolu'dan çekilmesinin yıldönümünü anma* maksadıyla bir seyahate çıkmış, seyahatin nihai durağı olan Gelibolu Yarımadası ve İstanbul ziyaret edilmiştir. Askerî heyetin başında en kıdemli asker olarak Çanakkale Savaşı'nda 28'inci Tümen Komutanı olarak görev almış Tümgeneral Croker olmasının yanı sıra heyetin diğer üst düzey askerî yetkilileri arasında Yeni Zelanda Süvari Komutanı Albay Findlay, Avustralya Hafif Süvari Komutanı Albay Richardson hazır bulunmuştur.²⁷

İlk olarak Avustralya ve Yeni Zelanda askerleri için önem taşıyan Çanakkale Savaşı'nın yaşandığı Gelibolu Yarımadası'nı ziyaret eden heyet, savaş alanında incelemelerde bulunmuş ardından Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a hareket etmiştir. Herald ve Sydney "Sun" gazeteleri adına gemide bulunan gazeteci E.R. Peacock, Çanakkale Savaş alanıyla ilgili gezi gözlemlerini haberleştirmesinin ardından seyahatin devamında İstanbul'da bulunan ve Çanakkale Savaşı'nda *Anafartalar Kahramanı*²⁸ olarak bilinen

23 Kocatürk, a.g.e., s.132.

24 Şişli'deki ev Mustafa Kemal Paşa ve yakın arkadaşlarının çalışmalarına ve Kurtuluş Savaşı'nın tasarısını hazırladıkları yer olmuştur. Fethi (Okyar), Ali Fuat (Cebesoy), Kazım Karabekir, Rauf (Orbay), İsmet (İnönü), T. Rüştü, İsmail Canpolat, Dr. Rasim Ferit (Talay), Refet (Bele), Cevat Abbas, Refik (Saydam), Hayati Bey, Muzaffer (Kılıç) M. Kemal Paşa'nın Şişli'deki evine gelen bazı arkadaşlarıdır. Diğer bir deyişle Türk Bağımsızlık Savaşı ve devrimlerinin ilk temelleri Şişli'deki evde atılmıştır. Öz, a.g.e., s.16-17; Coşkun, a.g.e., s.111-112

25 Sadi Borak (1998), *Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları 1899-16 Mayıs 1919*, Kaynak Yay., İstanbul, s.209.

26 Borak, a.g.e., s.202-209.

27 "Anzac Revisited", *Sunday Times*, 12 Ocak 1919, s.9; "The Dardanelles", *Daily Herald* 31 Aralık 1918, s.2; "Galipoli", *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser* 27 Ocak 1919, s.2.

28 Albay Mustafa Kemal, Arıburnu-Anafartalar Cephesi'ndeki tüm Türk kuvvetleri emir komuta etmek üzere Anafartalar Grup Komutanı olarak atanmasıyla 6 Ağustos'tan 9 Ağustos'a kadar şiddetli Müttefik saldırısına karşı güçlü bir savunma vermiş ve 10 Ağustos'ta Türk kuvvetlerini karşı taarruza geçirecek önemli bir askerî başarı elde etmiştir. 10 Ağustos taarruzlarıyla geri püskürtülen Akdeniz Seferi Kuvvetleri komutanı Ian Hamilton şu notu düşmüştür: *Türkler, bizi Conkbayırı'ndan atmak suretiyle görevlerini yapacaklarını anladılar ve öyle yaptılar* ifadesini kullanmıştır. Albay Mustafa Kemal, *I ve II. Anafartalar Savaşları*'nda elde ettiği başarılarından dolayı "Anafartalar Kahramanı" sıfatını kazanacaktır. Bu nedenle "Çanakkale Cephesi'nin Büyük Kumandanı" sıfatıyla anılmaya başlayacaktır. Enis Şahin (2009), "Kronolojik Çanakkale Savaşları Tarihi (3 Kasım 1914-9 Ocak 1919)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 73, s.146; Levent Ünal (2019), "Mustafa Kemal'in Askerî Dehası ve Muharebelerdeki Uygulamaları". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Yıl:17, Bahar, Sayı:26, s.17; Kocatürk, a.g.e., s.58.

Mustafa Kemal Paşa'yla Çanakkale Savaşı hakkında mülakat yapmıştır. E.R. Peacock, Mustafa Kemal Paşa'yla yaptığı röportajında özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın Anzak çıkarması ve Avustralya askerî hakkında görüşlerini merak etmiş ve savaşın seyrini değiştirmiş bir komutanın çarpıcı açıklamalarına ayrıntılı olarak yer vermiştir. Mevcut bilgiler değerlendirildiğinde Avustralya basınında Mustafa Kemal Paşa'nın ismi ilk defa mülakat sebebiyle bahse konu haberde geçmiştir.

Herald Gazetesi, Mustafa Kemal Paşa'yı kastederek "Anzak'ın Türk Savunucusu Müttefiklerin Ölümçül Hatasını Değerlendiriyor" ana başlığıyla 27 Aralık 1918'de bir haber yayınlamıştır. Gazete, haberin 26 Aralık 1918 Perşembe günü telgrafla Londra'ya iletiildiği bilgisini vermiş ve ana başlığa ilaveten, "Avustralya'ya Ait Kruvazörle, İstanbul ve Kemal Paşa Ziyaret Edildi", "Ölüme Dönüşen Düşünceler", "Daracak Bir Koyda Askerî Sefer", "En İyi Topçu Kaydı", "Komutanla Röportaj" ve "Tutulana Alan Çok Genişti" alt başlıklarına yer vermiştir.²⁹ Herald Gazetesi, haberin ilk sayfasında "Özel temsilcimiz tarafından"³⁰ diye haberin kaynağı olarak bahsettiği Herald ve Sydney "Sun" gazeteleri adına muhabirlik yapan E.R. Peacock'u kast ederken Sydney "Sun", Ballarat Star, Geelong Advertiser ve Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser gazeteleri ise "Mr. E.R. Peacock, Sydney "Sun" ve "Herald" gazeteleri adına Avustralya'nın eski ve yeni savaş bölgelerinde devam eden ziyaretini İstanbul'dan bir telgrafla bildirmektedir" ifadesine yer vermiştir.³¹

Herald ve Sydney "Sun" gazeteleri adına yapıldığı belirtilen röportaj, sadece Herald Gazetesi'nde haber yapılmamıştır. Herald Gazetesi'nin 27 Aralık 1918'de yayınladığı haber, Sydney "Sun", Ballarat Star, Geelong Advertiser, Sunday Times, Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser gazetelerinde de farklı başlıklar altında benzer ifadelere yer verilerek yayınlamıştır. Sydney "Sun" Gazetesi, 28 Aralık 1918'de "Gelibolu Kumarı" ana başlığı ve "Türk Komutanın Değerlendirmesi ve "Sun" İçin Önemli Bir Röportaj (Ateşkesin Kırk Sekizinci Günü)" alt başlığında birinci sayfadan habere yer verirken³² 28 Aralık 1918'de bir başka Avustralya gazetesi olan Ballarat Star, haberle ilgili "Avustralya'nın Fedakârlıkları" ana başlığını kullanmıştır.³³ 28 Aralık 1918'de Geelong Advertiser Gazetesi haberi, "Gelibolu'da Kaybetmemizin Nedeni" ana başlığı altında vermiştir.³⁴ 1 Ocak 1919'da Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser Gazetesi'nde haber, "Gelibolu Seferi" ana başlığı altında yer bulmuştur.³⁵ 12 Ocak 1919'da Sunday Times Gazetesi'nde ise haber, "Anzak Yeniden Ziyaret Edildi" ana başlığıyla duyurulmuştur.³⁶

Haber, 27 Şubat 1919'da E.R. Peacock tarafından Herald Gazetesi'nde "Gelibolu'nun Savunması" ve "Türk Liderin Hikâyesi-Avustralya Cesaretinden Övgüyle Söz Edildi" başlıkları altında röportaja ayrıntılı yer verilerek tekrar yayınlanmıştır. İlgili tarihte E.R. Peacock'un Herald Gazetesi için kaleme aldığı makale, aynı başlık ve ayrıntılarıyla Fremantle Times Gazetesi'nde 28 Mart 1919'da tekrar yayınlanarak röportajla alakalı son yayın da tamamlanmıştır.³⁷ Böylece haber ve röportajla ilgili ilk yayın, 27 Aralık 1918'de Herald Gazetesi'nde ve son yayın da 28 Mart 1919'da Fremantle Times Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

29 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", *Herald*, 27 Aralık 1918, s.1.

30 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1.

31 "Gallipoli Gamble", *Sydney "Sun"*, 28 Aralık 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", *Ballarat Star*, 28 Aralık 1918, s.1; "Why We Lost Gallipoli", *Geelong Advertiser*, 28 Aralık 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", *Maryborough Chronicle*, *Wide Bay*, *Burnett Advertiser* 1 Ocak 1919, s.3.

32 "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1.

33 "Australia's Sacrifices", a.g.g., 1918, s.1.

34 "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4.

35 "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3.

36 "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9.

37 "Gallipoli's Defence", *Fremantle Times*, 28 Mart 1919, s.6.

Avustralyalı Gazeteci Ernest Richard Peacock'un Mustafa Kemal Paşa'yla Çanakkale Savaşı Üzerine Röportajı

27 Aralık 1918'de Herald Gazetesi'nde yayınlanan haberde gazeteci E.R. Peacock, *uzaktan Anzak Koyu ve mezarlıklar belirli belirsiz görülüyor ve tepelerin zirvelerinde kar var ifadesini* kullanarak Çanakkale Boğazı'nın panoramik bir tasvirini yapmıştır.³⁸ Çanakkale Boğazı geçilirken Mr. Peacock, Birinci Dünya Savaşı esnasında Türk askerleri tarafından batırılan Müttefik kuvvetlerine ait *Triumph, Majestic, River Clyde, Endeavor* ve *Bouvet*³⁹ isimli gemi enkazlarına tanık olduğunu ve *halen boğazda mayınların bol miktarda bulunduğunu* ifade eden tespitlere yer vererek boğaz hakkında ilk izlenimlerini haberleştirmiştir.⁴⁰ Mr. Peacock, Gelibolu'yu ziyaret eden askerî heyetle birlikte mevziler arasında dolaşırken *savaşın bugüne kadar Çanakkale Cephesi'nde inşa edilen mevzilere hemen hemen hiç dokunulmamış* ifadesiyle Müttefik kuvvetlerin Gelibolu'yu tahliye etmesinde sonra kimsenin savaş alanına girmediğine dikkat çekilmiştir.⁴¹ Çanakkale Boğazı hakkında ilk izlenimlerden anlaşılacağı üzere halen boğazda savaşın kalma batık gemi enkazlarının olduğu hatta deniz mayınlarının bol miktarda bulunduğu haberleştirilmiştir.

Haberi ilk yayınlayan gazetelerden birisi olan Sydney "Sun" gazetesi başta olmak üzere Ballarat Star, Geelong Advertiser, Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser, Fremantle Times gazeteleri Gelibolu ziyaretiyle ilgili ilk izlenimler hakkında ayrıntılı bilgiye yer vermemişler ve Mustafa Kemal Paşa'yla olan röportaja daha fazla yer vermişlerdir. Sunday Times Gazetesi ise savaşın sonra ilk defa ziyaret edilen *Quinn's, Pope's, Courtney's Posts, Russle's Top, Sharapnel Gully, Walker's Ridge* ve *Anzak*'ın (Arıburnu)⁴² ziyaret edildiğini belirtirken röportaja da ayrıntılı yer vermiştir.⁴³ İlgili gazeteler dışında, Aralık 1918 ve Ocak 1919 tarihlerinde M. Kemal Paşa'yla ilgili mülakata yer verilmeksizin E.R. Peacock'un haberine dayandırılarak Gelibolu savaş alanıyla ilgili ayrıntılı bilgi veren gazeteler olmuştur.⁴⁴ Bu gazeteler içerisinde *Casino and Kyogle Courier and North Coast Advertiser, Daily Herald, Evening Telegraph, Geelong Advertiser, Herald, Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser, Sunday Times, Toowoomba Chronicle, Warwick Examiner and Times*, M. Kemal Paşa röportajından ziyade Gelibolu ziyareti ve mezarlıkların son durumu hakkında ayrıntılı bilgi vermekle yetinmişlerdir. Warwick Examiner and Times Gazetesi, 13 Aralık 1918'de kaleme alınan haberin biraz gecikmeyle 1 Ocak 1919'da yayınlanabildiğini bildirirken E.R. Peacock dayandırdığı haberinde

38 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Visiting Gallipoli", *Casino and Kyogle Courier and North Coast Advertiser*, 1 Ocak 1919, s.6; "Anzac's Battleground", *Evening Telegraph*, 4 Ocak 1919, s.3.

39 Bouvet, Majestic, Ocean ve diğer batırılan Müttefik donanmasına ait gemilere dair haberler henüz savaşa katılmamış Yunanistan ve Bulgaristan gibi Balkan coğrafyasında yer alan ülkelerde önemli bir etki oluşturmuştur. Selanik'te yayınlanan "Balkanlar" isimli gazetede Çanakkale Deniz Savaşı'nda Türk ordusunun başarısı ve kahramanlıklarına ayrıntılı yer verilmiştir. Nilgün Nurhan Kara, "Ege'nin İki Yakasında Çanakkale Deniz Savaşları'nın Yansıması", *Uluslararası Medeniyetler Çalışması Dergisi*, Cilt III, Sayı:1, 2018, s.148-150.

40 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., 1918, s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9; "Visiting Gallipoli", 1 Ocak 1919, a.g.g., s.6; "Anzac's Battleground", 4 Ocak 1919, a.g.g., s.3.

41 "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9.

42 *Quinn's* (Ouinn's Post); Kanlısirt. *Pope's* (Pope's Hill); Kırmızısirt. *Courtney's Posts*; Merkeztepe kuzeyinde bulunan ve güneyde Steel's Post ve kuzeyde Bombasirt arasındaki İngiliz mevzidir. 14'üncü Tb. K. Lt. Col. R.E. Courtney'e adına verilmiştir. *Russle's Top* (Yükseksirt); Merkeztepe. *Sharapnel Gully*; Korku Deresi'nin Rest Gully'den deniz tarafıdır. *Walker's Ridge*; Yükseksirt'ın North Beach'e doğru uzantısı olan kayalık sirt. *Anzak* (Anzak Koyu); Arıburnu Koyu'dur. Nigel Steel, Peter Hart (1996), *Gelibolu Yenilgisinin* Destanı, Sabah Kitapları, Türkçesi: Mehmet Harmancı, s.1x; Selâhattin Osman Tansel (2014), *Çanakkale'de İstanbul'u Kurtarmak*, Sarıyıldız Matbaası, s.400-420.

43 "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9.

44 Gazeteci E.R. Peacock'un yaptığı habere dayandırılarak Gelibolu savaş alanıyla ilgili çeşitli tarihlere Avustralya basınında haber yapılmıştır. Savaş sonrası ayrıntılı bilgilendirmeye yer veren gazeteler; *Casino and Kyogle Courier and North Coast Advertiser, Daily Herald, Evening Telegraph, Geelong Advertiser, Herald, Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser, Sunday Times, Toowoomba Chronicle, Warwick Examiner and Times*.

“Gelibolu’da Avustralya Mezarları” başlığı kullanmıştır. Gazeteci E.R. Peacock’un savaştan sonra Müttefik kuvvetlere ait birliklerle Gelibolu’ya çıkan ilk kafilde olduğu, Filistin ve Mısır’dan Gelibolu’ya getirilen Avustralyalı askerlerin⁴⁵ eski Türk kışla ve hastanesinde barındırıldığı haberleştirilmiştir. E.R. Peacock, mezarların iyi durumda olduğunu⁴⁶ ve savaş döneminde mezarlar etrafına bırakılan işaretlemelerin mevcut halini koruduğuna dikkat çekmiştir. Anzak mevzileri ve mezarların etrafında otlar büyüdüğünden bahsederken halen etrafta insanlara ait kemik parçalarının olduğu ve Gelibolu savaş alanında bulunan mevzi ve mezarlıkların ayrıntılı biçimde gezildiği haber yapılmıştır.⁴⁷

C.ERNEST RICHARD PEACOCK’IN MUSTAFA KEMAL PAŞA İLE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ RÖPORTAJ

Herald Gazetesi, “Komutanla Röportaj” alt başlığında Mustafa Kemal Paşa’yla yapılan röportaja geniş yer ayırmıştır.⁴⁸ Mr. Peacock, “1915’de Türk ordusunun Anzak ve Suvla birlikleri komutanı Mustafa Kemal Paşa, tanışmamızdan ötürü memnuniyetini dile getiren kelimelerle beni karşıladi” ifadesine yer vererek Mustafa Kemal Paşa’yla röportajın samimi bir ortamda gerçekleştiğini dile getirmiştir.⁴⁹ Gazeteci, *Türk Anzak ve Suvla komutanı* ifadesiyle tanımladığı Mustafa Kemal Paşa’nın Anzak çıkarmasında Suvla’da bulunan Türk birliklerinin komutanı olduğunu ifade etmek istemiştir. Gazeteci Peacock, Mustafa Kemal Paşa’yla yapılan röportajın Fransızca yapıldığını belirtirken⁵⁰ M. Kemal Paşa hakkında *kültürlü Türk* ifadesine yer vermiştir.⁵¹ E.R. Peacock, M. Kemal Paşa’yla röportaj yapmanın heyecanını ise “*lüks biçimde döşenmiş resepsiyon odasında kahve ve sigara içerken Avustralyalılara karşı savunmayı yürüten kişinin yanında olduğunu anlamak zordu*” sözleriyle tanımlamıştır.⁵² “*Tabi ki taarruz ve savunma tamamen askerî bir konuydu ve o ülkesini savunuyordu*”⁵³ diye sözlerine devam eden Mr. Peacock, M. Kemal Paşa’nın dış görünümü ve kendisinde bıraktığı ilk intibahı özetlerken “*General Mustafa Kemal orta boylarda, 45 yaş civarında, nazik, dürüst, son derece saygılı, Avrupaî görünümlü bir kişidir*” diye tasvir etmiştir.⁵⁵ Gazeteci E.R. Peacock’un mülakata dair ayrıca dikkat çektiği

45 İngiliz İşgal Kuvvetlerinin Avustralya birimi olarak 21 subay 392 askerden oluşan Yedinci Hafif Süvari Birliği, 25 subay 464 askerden oluşan Canterbury Süvari Birliği Mısır’dan getirilmiştir. “Anzac’s Battleground”, a.g.g., 4 Ocak 1919, s.3.

46 “Anzac Graves”, *Toowoomba Chronicle*, 6 Ocak 1919, s.5; “The Gallipoli Graves”, *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*, 6 Ocak 1919, s.2; “Anzac Graves”, *Warwick Examiner and Times*, 8 Ocak 1919, s.5.

47 “Australian Graves at Gallipoli”, *Warwick Examiner and Times*, 4 Ocak 1919, s.1; “Turk Armstice”, *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*, 1 Ocak 1919, s.3.

48 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1.

49 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1; “Gallipoli Gamble”, a.g.g., 1918, s.1; “Anzac Revisited”, a.g.g., 1919, s.9; “Australia’s Sacrifices”, a.g.g., 1918, s.1; “Why We Lost Gallipoli”, a.g.g., 1918, s.4; “The Gallipoli Campaign”, a.g.g., 1919, s.3; “Gallipoli’s Defence”, Herald, 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

50 Mustafa Kemal Paşa’nın askerî okullardan beri Fransızcası iyi olduğu için gazeteci E.R. Peacock ile mülakat Fransızca gerçekleştirilmiştir. M. Kemal Paşa’nın yabancı dil bilgisi hakkında Bkz. Müşerref Avcı (2020), “Mustafa Kemal Atatürk’ün Yabancı Dil Bilgisi ve Türkçeye Kazandırdığı Eserler”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2.

51 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1; “Anzac Revisited”, a.g.g., 1919, s.9; “Australia’s Sacrifices”, a.g.g., 1918, s.1; “Why We Lost Gallipoli”, a.g.g., 1918, s.4; “The Gallipoli Campaign”, a.g.g., 1919, s.3; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

52 Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1; “Anzac Revisited”, a.g.g., 1919, s.9; “Australia’s Sacrifices”, a.g.g., 1918, s.1; “Why We Lost Gallipoli”, a.g.g., 1918, s.4; “The Gallipoli Campaign”, a.g.g., 1919, s.3; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

53 “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

54 Mustafa Kemal Paşa, Aralık 1918’de 37 yaşındadır.

55 “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli’s Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

bir başka husus ise M. Kemal Paşa'nın görüşmede *rozet ve madalyalarının takılı olduğu gri bir general üniformasıyla* kendisini karşıladığı yönünde olmuştur.⁵⁶

27 Şubat 1919'da Herald Gazetesi'nde yayınlanan röportajda M. Kemal Paşa'nın Avustralya askerleri hakkında görüşleri dikkat çekicidir. Mr. Peacock, Mustafa Kemal Paşa'yı kastederek *"O, Avustralyalılar çok iyi savaşçılardır dedi. Onlar, hakkında kendi askerlerime sık sık bahsedirdim. Türk askerî, Avustralya askerinin ürkütücü ama cesur olduğunu düşünmekteydi"* ifadelerine yer vermiştir.⁵⁷ 27 Şubat 1919'da Herald Gazetesi'nde yayınlanan röportajın ayrıntısında Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'nın Avustralya askerleri hakkında görüşlerini *"Türkler, cesur insanları sever. Subaylarım mücadeleyi yakından izlerken Avustralya askerinin cesaretini ve kahramanlığını alkışlad"* sözleriyle özetlemiştir.⁵⁸ Gazeteci Peacock, Mustafa Kemal Paşa'nın Avustralya askerinin cesurluğunu ve kahramanlığını takdir ettiğine dikkat çekmiştir.

Gazeteci Peacock, *"Kemal Paşa Türk askerini Anafartalar ve Anzak bölgesinde, çıkarmanın başlamasından Müttefik askerlerin ayrılışına kadar emir komuta ettiğini"* vurgularken⁵⁹ Müttefik askerlerin Gelibolu'dan ayrılması sürecinde Mustafa Kemal Paşa'nın *hasta olduğu* bilgisi ve bu nedenle cepheden ayrıldığı haberin ayrıntısında verilmiştir.⁶⁰ Bilindiği üzere Mustafa Kemal Paşa, 5 Aralık 1915'te hastalığından dolayı 10 Aralık 1915'te Gelibolu Yarımadası'ndan ayrılmış zaten Müttefik kuvvetler de 17-20 Aralık 1915'te Gelibolu'dan gizlice çekilmeye başlamıştır.⁶¹

Haberin devamında M. Kemal Paşa'nın Müttefik kuvvetlerin Çanakkale Boğazı'nı işgal planı hakkında değerlendirmesine yer verilmiştir. Gazeteci E.R. Peacock, M. Kemal Paşa'ya *"(Gelibolu) Yarımada ve Çanakkale'ye yönelik saldırı politikası hakkında ne düşünüyorsunuz?"* diye sormuştur.⁶² M. Kemal Paşa, *"saldırı planı akıllıca ve sağlam düşünülmüştü⁶³ ancak ilk olarak deniz saldırısının yapılması bir hataydı. Ondan sonra (Müttefikler) uzaklaştılar ve tekrar geri döndüler. İlk deniz saldırısıyla birleştirilmiş bir çıkarma yapılmış olsaydı, başarılı olunur ve İstanbul ele geçirilebilirdi. Biz, (askerlerimize) uyarılarda bulunuyorduk ve güçlü bir savunma hazırlığı yaptık"* diye cevaplamıştır.⁶⁴ Mustafa Kemal Paşa sözlerine şu ifadelerle devam etmiştir *"İngilizlerin çıkarma yapma niyetlerini haftalar öncesinde biliyorduk⁶⁵ bu nedenle bizim savunma hatlarımız güçlü tutuldu. Sanırım, Anzak'da (Koyu) çıkarma yapılması mümkün değildi"*.⁶⁶ Mr. Peacock'un 27 Şubat 1919'da Herald Gazetesi'nde tekrar kaleme aldığı yazıda ise Mustafa Kemal Paşa'nın *"saldırı, iyi ve güçlü bir düşüncedydi. Önce deniz taarruzu yapılmamış olsaydı, harekât başarıya ulaşacaktı ama ilk önce donanmayla saldırı yapmak bir hataydı, onlar*

56 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

57 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1.

58 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

59 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3.

60 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

61 *Bean's Gallipoli* (2007), Edit. Kevin Fewster, Allen&Unwin, s.250; David W. Cameron (2011), *Gallipoli: The Final Battles and Evacuation of Anzac*, Think Production, s.295; Mango, a.g.e., s.153; Kocatürk, a.g.e., s.67.

62 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

63 "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9.

64 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "The Dardanelles", a.g.g., 31 Aralık 1918, s.2.

65 "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9; "The Dardanelles", a.g.g., 31 Aralık 1918, s.2.

66 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3.

geri çekildi sonra tekrar saldırdılar. Denizden saldırı bizim daha dikkatli olmamızı sağladı ve savunmamızı güçlendirmek için bize zaman kazandı. Kara ve deniz kuvvetleri taarruzunun birlikte planlanması gerekiyordu” ifadesine yer vermiştir.⁶⁷ Mustafa Kemal Paşa, stratejik açıdan Müttefik kuvvetlerin ilk önce denizden saldırmamasının bir hata olduğunu söylemiştir. Bu durumun, Türk ordusunu yapılabilecek amfibi bir çıkarma için ikaz ettiğinden bahsederek Türk ordusunun aldığı önlemlere ve Müttefiklerin yaptığı hatalara yer vermiştir.

27 Aralık 1918 tarihli Herald Gazetesi'nin son alt başlığı ise “Tutulan Alan Çok Geniştir” olmuştur ve Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'nın Çanakkale Savaşı hakkında değerlendirmelerine yer vermeye devam etmiştir.⁶⁸ E.R. Peacock, “*çok geniş bir arazide tutunmayı denemek bir hata mıydı?*” sorusuna M. Kemal Paşa, “*Avustralyalılar daha küçük bir araziye tutmuş olsalardı çok az kayıpla güvenli bir biçimde arazide tutunmuş olacaktı. Hatayı hemen gördüm ve küçük bir keşif kuvvetiyle sizin merkezinizi oyalarken, ana kuvvetlerimi sol kanata sevk ettim*” ifadelerine yer vererek savaşın gidişatıyla ilgili çarpıcı açıklamalarda bulunmuştur.⁶⁹ 27 Şubat 1919'da Mr. Peacock'un bizzat kendisinin kaleme aldığı röportajda;

“Asıl saldırı ve çıkarma hakkında yorumunuzu öğrenebilir miyim, general? sorusuna M. Kemal Paşa hemen İngilizlerin kalıcı bir çıkarma niyetini fark ettim ve çıkarmanın gerçekleşmesini önlemek için elimden geleni yaptım. Bu nedenle savunma hattını güçlü tuttum. Çıkarmanın başarılı olacağını düşünmedim. Çıkarma gerçekleştikten sonra Avustralyalılar büyük bir araziye ele geçirmeyi deneyerek hata yaptılar. Onlar, öyle uzun bir hattı az askerle tutamazdı. Süratle hamleyi gördüm, ana saldırı kuvvetimi kuzeyden kıyıya yakın Avustralya askerinin sol tarafından yaparken onlara kıyasla az bir askerî kuvvetimi, onları oyalamak için Avustralya gücünün merkezine gönderdim” diye cevaplamıştır.⁷⁰

Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'nın çıkarmanın yapıldığı 25 Nisan günü piyade hareketlerini, kuşatma kanadını ve Türk mevzilerini gösteren bir çizim yaparak o gün yaşananları tasvir ettiğini belirtmiştir.⁷¹ M. Kemal Paşa “*biz ağır kayıplar verdik ama saldırı gücünün etkisini yok ettik. Biz, onları geri püskürttük ve savaş gemilerinin koruması altında kıyıda yer alan küçük bir alana sürdük. Çıkarma yapan birliğin hatası, uzun kıyı şeridinde az askerle çıkarma yapmış olmasıdır. Çıkarma, Avustralyalıların cesaret dolu bir macerasıdır ve çıkarmada daha fazla asker görev almış olsaydı, çıkarma başarılı olabilirdi. Onların yapmış olduğu şeyi sadece çok cesur askerler yapabilirdi”* açıklamasını yapmıştır.⁷² Mustafa Kemal Paşa'nın değerlendirmesi, çıkarmanın başarısız olmasının nedeni üzerinde önemli bir analiz niteliğindedir. Röportajın devamında gazeteci E.R. Peacock, “*çıkarmanın yapıldığı gece General M. Kemal, esir olan iki Avustralya subayının sorgulamasında bulunmuş ve*

67 “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6; “The Dardanelles”, a.g.g., 31 Aralık 1918, s.2.

68 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1.

69 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1; “Gallipoli Gamble”, a.g.g., 1918, s.1; “Australia's Sacrifices”, a.g.g., s.1; “Why We Lost Gallipoli”, a.g.g., 1918, s.4; “The Gallipoli Campaign”, a.g.g., 1919, s.3.

70 “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6; “The Dardanelles”, a.g.g., 31 Aralık 1918, s.2.

71 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1; “Gallipoli Gamble”, a.g.g., 1918, s.1; “Australia's Sacrifices”, a.g.g., s.1; “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

72 “Turkish Defender of Anzac Describes Allies”, a.g.g., 1918, s.1; “Gallipoli Gamble”, a.g.g., 1918, s.1; “Australia's Sacrifices”, a.g.g., s.1; “Why We Lost Gallipoli”, a.g.g., 1918, s.4; “The Gallipoli Campaign”, a.g.g., 1919, s.3; “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; “Gallipoli's Defence”, a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

onlara yaptıkları çıkarmadan dolayı cesur olduklarını düşündüğünü söylemiştir.⁷³ M. Kemal Paşa harekâtın gidişatıyla ilgili olarak ise *"bazı haftalarda başarısız olacağımızdan korktuk ama ondan sonra özgüvenimiz yerine geldi ve Suvla çıkarmasından sonra daima en iyi pozisyona biz sahip olduk"* yorumunda bulunmuştur.⁷⁴ Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'ya *"harekâtın başarılı olabileceğini ve İngilizlerin bu işin üstesinden gelebileceğini düşünüp düşünmediğini?"* sormuştur. M. Kemal Paşa, *"aslında çıkarma gerçekleşikten sonra İngilizler en iyi konuma sahip olmuştu ve bu durumla alakalı endişelerim vardı. Ondan sonra bana tüm alanın komutası verildiğinde tamamen savunmayı koordine edebildim, özgüvenim arttı ve çıkarmanın başarılı olmaması için tedbirler aldım. İkinci çıkarmadan sonra savunma hattı uygun pozisyon aldı ve özgüvenim daha da arttı. Ülkenin doğal ve diğer şartları bize savunma avantajını verdi"*⁷⁵ açıklamasıyla çıkarma sonrası endişelerini dile getirirken savunma açısından emir-komutanın kendisine geçmesiyle inisiyatifin tamamen Türk ordusuna geçtiğini ve bu durumun komutan olarak kendisinin ve askerlerinin özgüvenini artırdığını ifade ederek savaş sürecinde yaşanan gelişmeler hakkında ayrıntılı açıklamalarda bulunmuştur.

Gazeteci E.R. Peacock, M. Kemal Paşa'ya *"general, tahliye zamanında mühimmat sıkıntısı çektiğiniz ve geri çekilmek üzere olduğunuz doğru mu?"* sorusunu yöneltmiştir. M. Kemal Paşa *"hayır, dayanacak kadar güçlüydük. Her zaman kısıtlı mühimmatımız vardı ama savaşa devam etmek için daima mühimmatımız yeterliydi. Lojistik, daima kısıtlıydı ama asla tükenmemişti"* cevabını vererek Müttefik kuvvetlerin savaşmaya devam etmesi durumunda Türk ordusunun da lojistik açıdan savaşmaya yeteneğine daima hazır olduğuna dikkat çekmiştir.⁷⁶ Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'ya *"Çanakkale civarındaki kalelerin durumu hakkında bilgi sahibi olup olmadığı?"* sorusunu yöneltmiştir. M. Kemal Paşa *"hayır, orası benim sorumluluk alanım değildi"* cevabını vererek Anadolu yakasında bulunan mevzilerin, sorumluluk alanı dışında bulunduğunu dile getirmiştir.⁷⁷

Mr. Peacock, *"Gelibolu Harekâtından sonra General Mustafa Kemal, Kafkasya'da 2'nci Ordu Komutanı sonra Suriye'de 7'nci Ordu Komutanı ve daha sonra Avustralya askerleriyle temasa girdiği Suriye'de 2 ve 7'nci Ordular Grup Komutanı olarak görev almıştır"* ifadesine yer vererek M. Kemal Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı'nda görev aldığı diğer cepheleri sıralamıştır.⁷⁸ E.R. Peacock röportajının son bölümünde, M. Kemal Paşa'nın *"Avustralyalıların cesaretini, her zaman takdir edeceğim*.⁷⁹ *Savaş alanında doğup gelişen karşılıklı saygı, her zaman kalıcı olacaktır"*⁸⁰ ifadelerine yer vermiştir. *"M. Kemal Paşa, Avustralya'yı ziyaret ederse, eski hasımları onu görmekten memnun olacaktır"* ifadesine yer vererek mülakatı sonlandırmıştır.⁸¹

73 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

74 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "Anzac Revisited", a.g.g., 1919, s.9.

75 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

76 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8.

77 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

78 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "Why We Lost Gallipoli", a.g.g., 1918, s.4; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

79 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3.

80 "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

81 "Turkish Defender of Anzac Describes Allies", a.g.g., 1918, s.1; "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Australia's Sacrifices", a.g.g., s.1; "The Gallipoli Campaign", a.g.g., 1919, s.3; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 27 Şubat 1919, s.8; "Gallipoli's Defence", a.g.g., 28 Mart 1919, s.6.

Haber, biçimsel olarak iki temel yapıdan meydana gelmiştir. İlk olarak, Çanakkale Boğazı'na ilişkin bilgilerin verilmesidir ki boğazın panoramik görüntüsünün tasvir edilmesinin ardından boğazda bulunan gemi enkazları ve bol miktarda bulunduğu ifade edilen deniz mayınlarından bahsedilmiştir. Müttefiklere ait batık gemilerin ve hala deniz mayınlarının varlığından söz edilmesi, savaşın yıkıcı etkisine dikkat çekilmesi açısından önemlidir. Savaş alanında yer alan mevzilerin, savaş döneminde aslına yakın kaldığından bahsedilmesi de yine savaşın yakın geçmişte olan etkisine vurgu mahiyeti taşımaktadır. Son olarak ise askerî heyet ve gazeteci E.R. Peacock'un Gelibolu'dan ayrılmasını müteakip İstanbul'da Mustafa Kemal Paşa'yla olan mülakata yer vermesidir. Mustafa Kemal Paşa ve E.R. Peacock arasındaki görüşme, Fransızca olmuştur. Mülakatın içeriğinde Mr. Peacock, mülakatı haberleştirirken Mustafa Kemal Paşa hakkında nazik, etkileyici ve kültürlü Türk biçiminde kişisel değerlendirmelerde bulunmuştur. Gazeteci E.R. Peacock'un M. Kemal Paşa hakkındaki kişisel yorumlarını M. Kemal Paşa'ya söyleyip söylemediği hakkında haberde bir açıklamaya yer verilmezken gazeteci E.R. Peacock, önemli bir askerî şahsiyette röportaj yapmanın heyecanını yaşadığını da ifade etmekten kendini alamamıştır.

Mustafa Kemal Paşa'ya yöneltilen ilk soru, Müttefik kuvvetlerin harekâtın hangi safhasında hata yaptığı hakkında olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, güçlü silahlarla donatılmış Müttefik gemilerin ilk önce denizden karayı bombalayarak boğazı geçmek istemesini, stratejik bir hata olarak değerlendirmiştir. Mustafa Kemal Paşa, ilk önce donanma destekli amfibi bir taarruz planlanmış olması durumunda harekâtın başarılı olabileceği yorumunu yapmıştır. Diğer yandan sadece denizden karaya bombardıman ve deniz taarruzunun başarısız olması, Müttefik ordularının amfibi bir harekât yapma olasılığını kuvvetlendirdiği için Türk ordusu savunma hatlarını takviye ederek güçlendirmiştir. Doğal olarak harekâtın yanlış bir planlama neticesinde başlamış olması Türk ordusunun çıkarmaya karşı uyanık olmasına neden olmuş ve Türk ordusu çıkarmaya karşı hazırlıklarını taktik açıdan tamamlamıştır. İkinci olarak, amfibi harekâtın gerçekleştiği arazinin çıkarmaya uygun olmadığı yönünde Mustafa Kemal Paşa'nın değerlendirmeleri vardır. Mustafa Kemal Paşa, Müttefik askerlerin dar, uzun ve dik uçurumlara sahip bir arazi parçasında az bir kuvvetle çıkarma yapmasını ve çıkarmanın seçildiği yeri operasyonel açıdan hatalı bulmuştur. Bu stratejik hatayı fırsata dönüştürdüğünü ifade eden Mustafa Kemal Paşa, savunma üstünlüğünü ele geçirerek savaşın sonuna kadar Anzak askerini dolayısıyla Müttefik kuvvetleri dar bir alanda uzun süre hapsedtiğini ve bu nedenle savaşın Müttefik kuvvetler açısından başarısızlıkla sonuçlandığını değerlendirmiştir. Gazeteci E.R. Peacock, tahliye sürecinde Müttefik kuvvetlerin Türk ordusunun lojistik zafiyeti olduğu yönünde şüphelere sahip olduğunu belirtmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa, Türk ordusunun lojistik eksikliklerinin olduğunu ancak bu durumun savaşa devam edemeyecek bir mahiyette olmadığını ifade etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat kendi ifadelerinden oluşan röportajı, Çanakkale Savaşı'nda Türklerin askerî stratejisi hakkında önemli bilgiler vermiştir. Mülakatın sonunda Mustafa Kemal Paşa, Anzak askerinin savaş alanında cesareti ve kahramanlığıyla hatırlanacağı üzerine övgü dolu değerlendirmelerde bulunurken gazeteci E.R. Peacock, Mustafa Kemal Paşa'nın Avustralya'ya gelmesi durumunda eski hasımlarının onu görmekten memnun olacağı üzerine ifadelere yer vererek röportajı tamamlanmıştır.

D.RÖPORTAJA VE ÇALIŞMADA YARARLANILAN KAYNAKLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Gazeteci E.R. Peacock, heyetin Gelibolu ve İstanbul'a ne zaman geldiği ne zaman ayrıldığı hakkında belirgin bir tarih vermemiştir. Ayrıca M. Kemal Paşa'yla gerçekleştirilen mülakatın *ne zaman ve nerede* yapıldığı üzerine kesin bir bilgiden bahsedilmemiştir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde röportajın hangi tarih ve nerede gerçekleştiği yönünde bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

Trenle Adana'dan İstanbul'a yola çıkan M. Kemal Paşa ve yaveri Cevat Abbas, 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelmişlerdir. M. Kemal Paşa, İstanbul'da on beş gün kadar Pera Palas Otel'i'ne kalmış, otelden ayrılmayı müteakip yakın arkadaşı Salih Fansa'nın evinde misafir olmuş ve sonra da Şişli'de kiraladığı eve yerleşmiştir.⁸² Sadi Borak, Atatürk'ün Şişli'deki evine taşınma tarihinin 16 Aralık 1918 olduğu bilgisini vermektedir.⁸³ Şevket Süreyya Aydemir ise Atatürk'ün Pera Palas Otel'i ve Salih Fansa'nın evinde kalma süresinin bir ay civarında olduğunu ve sonrasında Fansa ailesinin aracılığıyla Şişli'deki eve taşındığından bahsetmiştir.⁸⁴ Ayrıca Falih Rıfkı Atay, Atatürk'ün *21 Aralık 1918'de meclisin feshedilmesinden bir iki gün sonra Şişli'deki evimde yeni vaziyeti değerlendiriyordum* ifadesini kullandığını belirtir.⁸⁵ Bu nedenle görüşmenin olduğu tarihte Mustafa Kemal Paşa'nın Şişli'de ikamet ettiği sonucuna ulaşırız.

Haberde askerî heyet ve E.R. Peacock'un hangi tarihte Gelibolu'yu ziyaret ettikleri ve heyetin ne zaman İstanbul'a geldikleri hakkında bilgi verilmemiştir. Ayrıca röportajın hangi tarihte yapıldığıyla ilgili de açık bir bilgi yoktur. Ancak Sydney "Sun" Gazetesi 28 Aralık 1918 tarihli haberinde, haberin 14 Aralık 1918'de İstanbul'dan telgrafla (Londra'ya) bildirildiğini ifade ederken Warwick Examiner and Times Gazetesi haberin 13 Aralık 1918'de kaleme alındığını bildirmiştir.⁸⁶ Alper Karaşin de aynı bilgiye dayanarak görüşme tarihini 14 Aralık 1918 olarak vermiştir.⁸⁷ Oysa Sydney "Sun" Gazetesi'nin verdiği 14 Aralık 1918 tarihi, haberin İstanbul'dan Londra'ya gönderildiği tarihtir ve Warwick Examiner and Times Gazetesi de haberin gönderildiği tarihi, 13 Aralık 1918 olarak vermiştir. Bu nedenle mülakatın gerçekleştiği tarihe ilişkin bilgi, haber yapılan hiçbir gazetede verilmediğinden dolayı röportajın ne zaman yapıldığıyla ilgili *kesin bir tarih* verilememektedir. Bununla birlikte görüşmenin tarihiyle ilgili bir değerlendirme yapacak olursak görüşmenin, *13 Aralık 1918 ve öncesi bir günde gerçekleştiğini* öngörebiliriz.

Diğer yandan Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'yi başlattığı 16 Mayıs 1919 tarihine kadar dört buçuk ay Şişli'deki evinde ikamet etmiştir. Bu süre zarfında Avustralyalı gazeteci E.R. Peacock ile 13 Aralık 1918 ve öncesi bir günde gerçekleştiğini tespitinden yola çıkarak tarihçi Sadi Borak'ın bahsettiği üzere M. Kemal Paşa'nın Şişli'deki evinde 4 Şubat 1919'da görüştüğü ilk gazeteci Refi Cevat Ulunay olamayacağı tespitini yapabiliriz. Bu sonuçtan hareketle Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'nın Şişli'deki evinde görüştüğü *ilk gazeteci ve ilk yabancı gazeteci* olma niteliği de taşır. Bununla birlikte elimizdeki bilgiler ışığında, Refi Cevat Ulunay'ın M. Kemal Paşa'nın Şişli'deki evinde ilk görüştüğü Türk

82 Şevket Süreyya Aydemir (1999), *Tek Adam, Mustafa Kemal 1881-1919 I*, Remzi Kitapevi, ss.309-310,324-325; Kocatürk, a.g.e., s.129-131; Borak, a.g.e., s.160; Coşkun, a.g.e., s.39.

83 Borak, a.g.e., s.198.

84 Aydemir, a.g.e., s.326.

85 Falih Rıfkı Atay (1998), *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, Cumhuriyet Yay., s.101-102; Kocatürk, a.g.e., s.131; Borak, a.g.e., s.200; *Atatürk Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları* (2005), Derleyen: Hulusi Turgut, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., s.34; Kılıç Ali (1998), *Atatürk'ün Hususiyetleri*, Cumhuriyet Yay., s.61.

86 "Gallipoli Gamble", a.g.g., 1918, s.1; "Anzac Graves", a.g.g., 1919, s.5.

87 Karaşin, a.g.m., s.15.

gazeteci olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Genel çerçevede bakıldığında, gezi ve röportaj tarihleri hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. Röportaj ise haberin tamamına hâkim olan bölümü oluşturmuştur. Bu nedenle haberin ana başlığı da Mustafa Kemal Paşa'nın değerlendirmelerinden ulaşılan sonucun bir yansıması niteliğindedir.

SONUÇ

Gazeteci E.R. Peacock, Mustafa Kemal Paşa'yla röportaj yaptığında Çanakkale Savaşı'nın bitmesi üzerinden yaklaşık olarak üç yıl ve Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarının işgal edilmesine zemin hazırlayan Mondros Mütarekesinin imzalanması üzerinden yaklaşık iki ay kadar zaman geçmiştir. Bu açıdan gerçekleşen ziyaret ve röportaj, özel bir anlam taşımaktadır. İstanbul'un Müttefik kuvvetleri tarafından fiili işgalinin yaşandığı günlerde Avustralya donanmasına ait kruvazörün ve askerî heyetin ziyareti bu açıdan manidardır. Bununla birlikte heyetin İstanbul'a ulaşarak Çanakkale Savaşı'nın muzaffer komutanı Mustafa Kemal Paşa'yla İstanbul'da mülakat yapması habere ve röportaja, sembolik bir anlam yüklemiştir.

Röportaj, ilk kez 27 Aralık 1918'de Herald Gazetesi'nde E.R. Peacock'a dayandırılarak haberleştirilmiştir. Gazete, iki ana başlık ve beş ara başlık olmak üzere yedi başlık altında yayınlanmıştır. Herald Gazetesi başta olmak üzere Sydney "Sun", Ballarat Star, Geelong Advertiser, Sunday Times, Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser ve Fremantle Times yedi gazetede röportaj değişik başlıklar altında yayınlanmıştır. 28 Aralık 1918'de Sydney "Sun", 1 Ocak 1919'da Ballarat Star, Geelong Advertiser, Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser ve 12 Ocak 1919'da Sunday Times gazetelerinde yayınlanan röportaj, birbiriyle çelişmeyen benzer ifadelerle haberleştirilmiştir. Diğer taraftan röportaj, muhtemelen seyahatin sonlanmasıyla Avustralya'ya dönen E.R. Peacock tarafından 27 Şubat 1919'da Herald Gazetesi'nde sadece röportajı esas alan biçimde düzenlenerek tekrar yayınlanmıştır. 27 Şubat 1919'da Herald Gazetesi'nde yayınlanan röportaj, aynı başlıkla ve ifadelerle Fremantle Times Gazetesi'nde 28 Mart 1919'de yayımlanmış ve böylece röportaja ait son yayında tamamlanmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde haber/röportaj, iki süreçte yayınlanmıştır. İlk olarak, 26 Şubat 1918 tarihinde gazeteci E.R. Peacock, İstanbul'dan Londra aracılığıyla Avustralya'daki gazetelere yayınlanmak üzere gezi-gözlem, ziyaret ve röportajdan oluşan haberi göndermiş ve haber, 27 Aralık 1918 tarihinde Herald Gazetesi'nde yayınlanmıştır. 27 Aralık 1918-12 Ocak 1919 tarihleri arasında yayınlanan röportaj, E.R. Peacock'a dayandırılarak haberleştirilmiş ve bazı ayrıntılardan kaçınılarak Sydney "Sun", Ballarat Star, Geelong Advertiser, Sunday Times, Maryborough Chronicle, Wide Bay, Burnett Advertiser gazetelerinde de yayınlanmıştır. İkinci olarak da haber, röportajın kendisine ait olduğunu belirten bir ifadeyle 27 Şubat 1919'da gazeteci E.R. Peacock tarafından tekrar yayınlanmıştır. Haber, sadece röportajı esas alarak yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'yla yapılan mülakatta sorulan soru ve verilen cevaplar ayrıntılı biçimde haberin içeriğinde yer verilmiştir.

Bununla birlikte 27 Aralık 1918 ve 27 Şubat 1919 tarihlerinde E.R. Peacock tarafından yayınlanan röportajın aynı olması beklenmektedir ancak hem haberin kapsamı hem de karşılıklı konuşmada kullanılan ifadelerde değişiklikler olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle genel anlamı değiştirmeyen ifadeler, çalışma içerisinde ayrıntılı biçimde verilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde röportajın, bizzat gazeteci E.R. Peacock tarafından 27 Şubat 1919'da ayrıntılı biçimde tekrar yayınlaması, röportajın içeriğinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olmuştur. Sonuç olarak gazeteci Mr. Peacock, M. Kemal Paşa'nın İstanbul'da görüştüğü *ilk gazeteci ve ilk yabancı gazeteci* olma niteliği

taşımalarının yanı sıra M. Kemal Paşa ismi, *ilk defa Avustralya basınında* yer almıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Birinci Dünya Savaşı sonrası "Mustafa Kemal" isminin geçtiği *ilk yabancı gazete de Herald Gazetesi* olmuştur.

KAYNAKÇA

Sürekli Yayınlar

- "Anzac Graves". *Toowoomba Chronicle*. 6 Ocak 1919. s.5.
- "Anzac Graves". *Warwick Examiner and Times*. 8 Ocak 1919. s.5.
- "Australian Graves at Gallipoli". *Warwick Examiner and Times*. 4 Ocak 1919. s.1.
- "Australia's Sacrifices". *Ballarat Star*. 28 Aralık 1918. s.1.
- "Anzac Revisited". *Sunday Times*. 12 Ocak 1919. s.9.
- "Anzac's Battleground". *Evening Telegraph*. 4 Ocak 1919. s.3.
- "Mr. E. R. Peacock". *Daily Advertiser*. 7 Eylül 1932. s.5.
- "Gallipoli". *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*. 27 Ocak 1919. s.2.
- "Gallipoli's Defence". *Fremantle Times*. 28 Mart 1919. s.6.
- "Gallipoli Gamble". *Sydney "Sun"*. 28 Aralık 1918. s.1.
- "Gallipoli's Defence". *Herald*. 27 Şubat 1919. s.8.
- "The Dardanelles". *Daily Herald*. 31 Aralık 1918. s.2.
- "The Gallipoli Campaign". *Maryborough Chronicle, Wide Bay Burnett Advertiser*. 1 Ocak 1919. s.3.
- "The Gallipoli Graves". *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*. 6 Ocak 1919. s.2.
- "Turk Armistice". *Maryborough Chronicle, Wide Bay and Burnett Advertiser*. 1 Ocak 1919. s.3.
- "Turkish Defender of Anzac Describes Allies". *Herald*. 27 Aralık 1918. s.1.
- "Visiting Gallipoli". *Casino and Kyogle Courier and North Coast Advertiser*. 1 Ocak 1919. s.6.
- "Why We Lost Gallipoli". *Geelong Advertiser*. 28 Aralık 1918. s.4.

Kitap ve Makaleler

- Akşin, Sina (2010). *İstanbul Hükümetleri ve Millî Mücadele I*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ali, Kılıç (1998). *Atatürk'ün Hususiyetleri*. Cumhuriyet Yayınları.
- Atatürk, Mustafa Kemal (1998). *Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıralar*. Yay. Haz.: Uluğ İğdemir, Cumhuriyet Yay.
- Atatürk Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları* (2005). Derleyen: Hulusi Turgut. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Atay, Falih Rıfki (1998). *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*. Cumhuriyet Yayınları.
- Avcı, Müşerref (2020). "Mustafa Kemal Atatürk'ün Yabancı Dil Bilgisi ve Türkçeye Kazandırdığı Eserler". *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 10, Sayı 2.
- Aydemir, Şevket Süreyya (1999). *Tek Adam: Mustafa Kemal 1881-1919 I*. Remzi Kitabevi.

- Bean's Gallipoli* (2007). Edit. Kevin Fewster. Allen&Unwin.
- Borak, Sadi (1998). *Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları 1899-16 Mayıs 1919*. Kaynak Yayınları.
- Cameron, David W. (2011). *Gallipoli: The Final Battles and Evacuation of Anzac*. Think Production.
- Coşkun, Alev (2008). *Samsun'dan Önce Bilinmeyen 6 Ay İşgal*. Hüzün. Hazırlık, Cumhuriyet Kitapları.
- Güven, Cemal (2012). *Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa'nın Yabancılarla Temas ve Görüşmeleri (Asker, Siyasi Temsilci ve Gazeteciler)*. Eğitim Yayınevi.
- İnan, Afet (1998). *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım*. Cumhuriyet Yayınları.
- Jaeschke, Gotthart (2001). *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri I*. Cumhuriyet Yayınları.
- Kara, Nilgün Nurhan (2018). "Ege'nin İki Yakasında Çanakkale Deniz Savaşları'nın Yansıması". *Uluslararası Medeniyetler Çalışması Dergisi*. Cilt III, Sayı:1.
- Karaşin, Alper (2020). "Mustafa Kemal'in Pera Palas'ta General William Birdwood ve General Charles Harrington ile Görüşmesi Üzerine". *Tarih ve Günce*, Sayı:7, 5-22.
- Kinross, Lord (1994). *Atatürk: Bir Milletten Yeniden Doğuşu*. Türkçesi: Necdet Sander: Altın Kitaplar.
- Kocatürk, Utkan (2007). *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Mango, Andrew (1999). *Atatürk*. Çev.: Füsün Doruker, Yeni Binyıl Sabah Kitapları.
- Steel, Nigel, Peter Hart (1996). *Gelibolu Yenilgisinin Destanı*, Sabah Kitapları. Türkçesi: Mehmet Harmancı.
- Şahin, Enis (2009). "Kronolojik Çanakkale Savaşları Tarihi (3 Kasım 1914-9 Ocak 1919)". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 25, Sayı 73.
- Tansel, Selâhattin Osman (2014). *Çanakkale'de İstanbul'u Kurtarmak*. Sarıyıldız Matbaası.
- Ünal, Levent (2019). "Mustafa Kemal'in Askerî Dehası ve Muharebelerdeki Uygulamaları". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, Yıl:17, Sayı:26, Bahar.
- Ortaylı, İlber (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. Türkiye Tarih Dizisi 8: Kronik Kitap: 42: İstanbul.
- Öz, Baki (2000). *Atatürk'ün Anadolu'ya Gönderiliş Olayının İç Yüzü I*. Cumhuriyet Yay.
- Ünaydın, Ruşen Eşref (1999). *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat*. Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Dijital Kaynakları
- "About Us". *Herald*, <https://www.heraldsun.com.au/help/about> (Erişim Tarihi:15.11.2021).
- "National Library of Australia", <https://www.nla.gov.au/content/press-timeline-1802-1850> (Erişim Tarihi: 15.11.2021).
- "Atatürk Yılı", <https://www.unesco.org.tr/Home/AnnouncementDetail/162> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).